

Mikluš, Michal

[Heiser, F. Nominácia v odbornej lexike]

Opera Slavica. 2000, vol. 10, iss. 4, pp. 57-59

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117536>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

odpovedá zkušenosti mladých autorů, má např. společné fyzické a duševní rysy, u Baczyńského se však zesiluje jeho přerod v bojovníka.

M. Balowski se ve své monografii pohybuje na hranicích dvou jazyků a dvou kultur. Výklad je přesvědčivý díky tomu, že myšlenky jsou bohatě doloženy a množství dokladů je pečlivě prezentováno (v českých pasážích je minimum nedostatků korekturního rázu). Kniha je díky tomu inspirující i pro ty, kdo se uměleckým stylem zabývají jen okrajově.

Marie Krčmová

Heiser, F.: Nominácia v odbornej lexike. Vojenská akadémia v Liptovskom Mikuláši. Fakulta zabezpečenia velenia. Liptovský Mikuláš 1999. 60 s. ISBN 80-8040-102-0

Je všeobecne známe, že jazyk ako nástroj spoločenského styku je prostriedkom na poznávanie sveta a vyjadrovanie myšlienok. V súvislosti s touto skutočnosťou a aproximatívnu podstatou existencie a rozvoja vied je stále aktuálne skúmanie teoretických otázok vzťahu jazyka a myslenia i odrazu tohto vzťahu a všetkých jazykových funkcií v praxi. V procese poznania prebieha totiž zložitý proces abstrakcie, uplatňujú sa schopnosť myslenia poznatky zovšeobecňovať a späťne ich uplatňovať v praxi.

Jazyk je teda špecifický i univerzálny spoločenský jav, ktorý zaujíma osobitné miesto medzi spoločenskými javmi svojim znakovým charakterom.

Problematika jazykového znaku úzko súvisí s problematikou významu. Jazykový znak predstavuje slovo ako celok, v ktorom materiálny obal a význam tvoria označujúcu jednotku vo vzťahu k označovanej jednotke, čiže k mimojazykovej skutočnosti – denotátu. Význam sa chápe ako lingvistická kategória reprezentujúca obsahový plán jazyka. Slovo ako znak je teda nositeľom informácie o mimojazykovej skutočnosti a je súčasťou jazykového systému, v ktorom má istú hodnotu, určujúcu jeho miesto v rámci tohto systému.

Je preto skoro všeobecne známe, že riešenie uvedených problémov tvorí obsah semaziológie ako jazykovednej disciplíny, ktorá skúma sémantickú stránku jazykových jednotiek. V rámci tohto výskumu sémantická analýza ako jedna z univerzálnych vedeckých metód skúma sémantickú stránku jazykových jednotiek. Sémantická analýza predstavuje teda metodologický postup na odhaľovanie sémantického obsahu lexikálnych jednotiek a na určovanie vzájomných súvislostí a zákonitostí medzi rovinami obsahového a výrazového plánu skúmaného jazyka. Konfrontácia výsledkov sémanticko-analýzy vo viacerých jazykoch poukazuje na javy, spoločné týmto a iným príbuzným jazykom a na javy, charakteristické pre každý zo skúmaných jazykov.

Uvedené skutočnosti možno zjednodušene vyjadriť konštatovaním, že isté sémantické prvky ako relevantné príznaky označovaných predmetov, javov a dejov môžu byť rozlične označované a zoskupované v jednotlivých jazykoch a môžu tvoriť rozličný obsah lexikálnych jednotiek, zhodných vo výrazových plánoch týchto jazykov a naopak. V dôsledku osobitostí historického vývinu každého jazyka sa teda utvorila jemu

vlastná lexikálna sústava, pozostávajúca z neopakovateľných významových štruktúr lexikálnych jednotiek, ktoré sú výsledkom fungovania jazyka ako univerzálneho a zároveň aj špecifického komunikačno-gnozeologického fenoména vo všetkých sférach jeho používania v každej ľudskej spoločnosti, vrátane jej vojenskej sféry, so špecifickým sociálno-profesionálnym zameraním a špecifickou sémantickou diferenciaciou.

A práve vojenskej terminológii ako relatívne autonómnej, avšak vnútorne štruktúrovanej a s odborným štýlom spisovného jazyka subsystemovo dialekticky spätéj, je venovaná v nádpise uvedená stručná knižôčka PaedDr. Františka Heisera, CSc., odborného asistenta Katedry jazykov Vojenskej akadémie v Liptovskom Mikuláši, o ktorej chceme povedať niekoľko slov.

Je zaiste chvályhodné, že uvedená katedra i vysoká škola má vo svojich učiteľských radoch takého tvorivého filologického pracovníka, ktorý svoju publikáciu spracoval, vydal a venuje ju predovšetkým svojim študentom, pričom zároveň opodstatnene predpokladá, že môže byť pre nich inšpiratívnym zdrojom informácií pre ľahšie a hlbšie preniknutie nimi do celkovej nominácie v odbornej vojenskej lexike.

Nasvedčuje tomu nepriamo aj kompozičná štruktúra publikácie, v ktorej popri krátkom úvode do opisovanej problematiky ide celkovo o päť stručných kapitoliek s ich ďalším algoritmickým členením, a to: o spôsoby tvorenia ruskej vojenskej terminológie (ss. 7–14) s ich členením na pomenovania označujúce osoby podľa príslušnosti k zbrani, podľa činnosti a funkcie, podľa označovania vojenských hodností, podľa názvov zbraní a ich častí, podľa názvov prístrojov a súčiastok vojenskej techniky a výzbroje, podľa označovania vojenskej činnosti a vlastností a podľa označovania miesta vojenskej činnosti. Ďalej v knihe ide o klasifikačné schémy združených pomenovaní a ich charakteristiku (ss. 15–23), s ich členením na dvojčlenné združené pomenovania menno-menné a menno-adverbiálne, trojčlenné a štvorčlenné združené pomenovania a združené pomenovania z hľadiska ich morfológicko-syntaktickej štruktúry. Potom jej autorovi ide o otázky tvorenia zložených slov (ss. 24–37) so štruktúrnymi typmi kompozít v ruskej vojenskej a vojenskotechnickej terminológii dvoj- a trojzložkových a s apozitívnymi kompozitami. Za tým nasleduje slovtvorná charakteristika terminov protivzdušnej obrany (ss. 38–44) s preberaním pritom slov cudzieho pôvodu, terminologizáciou, deriváciou, kondenzačnými postupmi, kompozíciou, abreviaciou a substantivizáciou a nakoniec aj so štruktúrnou charakteristikou termínou protivzdušnej obrany (ss. 45–54) s jednoslovnými, dvoj-, troj-, štvor-, päť- a viacslovnými termínami.

Hoci autor recenzovanej nami publikácie nezaradil jej celkovú východiskovú lingvistickú teóriu do širšieho kontextu doterajšej odbornej literatúry o „civilizačných činiteľoch“ jazyka v celkovej sociálne-kultúrnej štruktúre spoločnosti a sfér jej jazykovej komunikácie, skúmanú a opisovanú ním cudzojazyčnú nomináciu v odbornej vojenskej lexike kompendiálne i materiálno komparatisticky ju zvládol. Odzrkadľuje to už celá kompozičná štruktúra vydanéj ním knižky. Z nej vychodí aj to, že hoci vojenská sociálna sféra nepatrí k základným a najzávažnejším sféram používania materinského, tobôž nie cudzieho, hoci svetového jazyka, predsa ju treba pokladať za síce časovo i priestorovo limitovanú, avšak z hľadiska potreby aj cudzojazyčnej komunikácie pri zabezpečovaní velenia v protivzdušnej obrane a vo vojenskej technike a výzbroji je

sama osebe veľmi dôležitou a neodmysliteľnou súčasťou budúcej profesie vysokoškolsky vzdelaného dôstojníka našej slovenskej armády.

Okrem toho netreba zabúdať, že aj vo vojenskom školstve platí skutočnosť, že didaktická hodnota poznávania a osvojovania jazyka a jeho kombinatórnych pravidiel učiacimi sa jedincami nie je natoľko konkrétne praktická, nakoľko je heuristická a že spočíva predovšetkým v tom, že skryté mechanizmy jazyka, a teda aj slovtvorby a ostatných jazykových pochodov sa môžu stať pre učiacich sa jedincov v určitej miere zjavnými a bližšie zoznámenie sa s nimi môže dokonca aspoň čiastočne nahradiť chýbanie alebo proste nedostatok jazykovej intuície a stať sa tak základom aj pre formovanie návykov slovtvornej nominácie, rôzneho druhu fráz a konštrukcií, ščerbovovsky povedané tzv. aktívnej gramatiky osvojovaného jazyka a pod.

Pod vplyvom povedaného, ale aj podľa pozitívnych ďalších vlastností publikácie, treba len privítať túto tak povediac prvú lastovičku z oblasti ruskej vojenskej terminológie a vysloviť aj želanie, aby neostala dlho osamelá, ale aby nasledovali za ňou ďalšie, pretože budú prínosom do skvalitňovania vysokoškolskej prípravy na vojenských vysokých školách.

Michal Mikluš

Славянская филология VIII. Межвузовский сборник. Памяти профессора Ю. С. Маслова. Под редакцией Г. И. Сафронова и Г. А. Лилич. Издательство Санкт-Петербургского университета, 1999, 216 стр.

Последний выпуск очередного сборника посвящен памяти выдающегося слависта, основателя русской аспектологии профессора Ю. С. Маслова (1914–1990) и охватывает широкий круг вопросов славянских языков и литератур. Помимо лингвистических и литературоведческих исследований в сборник включены работы по истории славистики и по методике и дидактике преподавания славянских языков. Их авторами (за исключением двух случаев) являются сотрудники Санкт-Петербургского университета.

Первый раздел сборника содержит языковедческие работы. Авторами первой статьи «Ю. С. Маслов и кафедра славянской филологии» (с. 3–11) являются П. А. Дмитриев и Г. И. Сафронов. В ней дается описание биографии, научной, педагогической и организаторской деятельности ученого, получившего международное признание. Е. Н. Бакова в статье «Теория препозиций как метод исследования частиц» (с. 11–15) изучает их семантический потенциал. В. И. Ермола в статье «Фразеологические обороты кашубского языка, связанные с народными обрядами и поверьями» (с. 15–20) обращает внимание читателя на то, как богат и оригинален фразеологический фонд кашубского языка. В. С. Золотова анализирует в статье «Глагольно-именные описательные конструкции в польском литературном языке XVIII века» (с. 20–28) функционирование данных структур на основании материала, выбранного из публицистических сочинений Гуго